

HASAN AKAY'IN “EBRÛ TEKNESİNİN SÖYLEDİĞİDİR” ŞİİRİ ÜZERİNE BİR TAHLİL DENEMESİ

Mahmut Babacan

■ Akademisyen bir şair ve deneme yazarı olarak edebî hayatını sürdüren Hasan Akay; *Gökkuşluğu Alınım*, *Ay Dervişleri* ve *Savaş Görmüş Çocukların Şiiri* adlı eserlerden sonra dördüncü kitap olarak *Ebrû Şiirleri*'ni (2001) yayımlar. Bu eser kimi eleştirmenlerce onun şiir türünde asıl sesini bulduğu eseri olarak görülmüştür (Daşcıoğlu, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akay-hasan>).

Bu eserindeki şiirlerde Hasan Akay, bir taraftan tasavvufi ve klasik geleneğimize yaslanırken yeni deyişlerin peşine düşer. Ayrıca şair, kültürümüzdeki ebru geleneğini farklı açılımlarla derinlemesine ele alırken okurunu mistik bir dünyanın içine çeker. Hasan Akay, modern edebiyat ve sanat anlayışı ile klasik sanat anlayışını kaynaştıran, gelenekten beslenen ve geleneğin estetik değerlerini yeniden canlandırma tavrını benimseyen şairler arasında yer almaktadır. Bu açıdan mesela “ebru”yu merkeze aldığı *Ebrû Şiirleri*'nde şiir ve ebru sanatını kaynaştırmakla yetinmez, “bu sanatın doğduğu coğrafyanın kültürel, dinî, felsefî ve edebî yapı taşlarını şiiriyle yeniden inşa etmeye, onları suya yeniden serpmeye çalışır.” (Şimşek, 2015: 224)

Hasan Akay, *Ebrû Şiirleri*'nde yer alan şiirlerinde âdeta ‘şiir-eburu’ları meydana getirir. Bu şiirlerde yeni bir anlatım dili oluşturduğu hemen fark edilir. Bu şiirlerinde Akay, şiir geleneğinin ifade tarzları ve kavramlarına da yer verir. Akay’ın metafizik ve tasavvuf kaynaklarından beslenen bu şiirleri, farklı okumalara imkân vermeye müsait bir ortam oluşturmaktadır. Ebru sanatının terimleri ile farklı bir söz atmosferi oluşturur. Bu terimleri imge olarak bolca kullandığı şiirler toplamı olan *Ebrû Şiirleri*'nde Akay, hayata ebruzen (ebru sanatkarı) gözüyle bakar.

Ebrû Şiirleri'ndeki çoğu şiirler fırçalardan serpilen işaretler, imgeler ve ifadelerle oluşturulmuş birer ebru gibidir. Akay’ın, bu şiirlerinin

yanında yayımladığı “Şiir ve Ebrûlanma”, “Ebrûnun Yüzü Suyu” ve “Ebrû Çarpması” yazılarında da “hayatı bir çeşit ebrû” olarak gördüğü anlaşılmaktadır.

Bu şiir kitabında yer almayan, daha sonraki bir tarihte *Türk Edebiyatı* dergisinde (S 397, Kasım 2006) yayımlanan “Ebru Teknesinin Söylediğidir” adlı şiirinde de Hasan Akay, ebruzenlerin kullandığı bir ebru teknesinin gözüyle ve onun dilinden kendi duygularını anlatmaya çalışır.

Bilindiği gibi ebru teknesi, içinde ebru yapılan kaba verilen addır. Tekne, önceleri yekpare ağaçtan yapılır ve dışı ziftle sıvanırdı. Günümüzde ise kullanım ve yapım kolaylığı, sağlamlığı nedeniyle galvanizli sac, paslanmaz çelik gibi madenlerden yapılmaktadır.

Hasan Akay, bu şiirinde âdeta kendi benliğini ebru teknesiyle özdeşleştirir. Ayrıca ebru sanatı ile ilgili terimlerden çeşitli imgeler oluşturur:

EBRÛ TEKNESİNİN SÖYLEDİĞİDİR

*yüzey şiir âşıklarına
bir ebru teknesiyim, suyum yüzümden
çekilen ebrûlarda hârîka izler kalır.
ebrûzen hayret eder yüzümden çektiğine,
yüzey derinliğimden tarifsiz gizler alır..*

*kim bilir bu gizlerin derin yalnızlığını?
aşkını bir teknenin, hangi ebrûzen anlar?
duyar mı acısını geçen zamanın
ebrû ateşiyle yüzü yananlar?*

*kimler bilir neler saklı sakın derinliğimde
kim bilir boşluğumda dönen kasırgaları?
ebrûzen hayran kalır yüzümden çektiğine,
kim bilir özümde kopan fırtınaları?*

*hangi nesne doldurur, yokluğumun yerini?
cansız boşluklar bile can bulurlar sâyemde
yüzümden yaratılır nice yokluk evreni...
ebrûzenler canlanır, huzur bulurlar bende...*

*çok özel bir acıyla dolduğum günden beri
yüzlerini gördükçe coştuğum ebrûzenler
cümle âlem bilir ki, o sonsuz biçimleri,
ebrûzen eli değil, öz boşluğum düzenler!*

*sevinçle yüzer durur, sularımda gülerek
tedbirli kimselerin ‘kök boya’ sandıkları!
onlar muhteşem şeyler benim gönül gözümde
görülmemiştir asla, benden usandıkları.*

*ne haberler gizlidir, içime giren görür,
yumuşak kalpli yüzüm, içtenlik alâmeti!
bir güzellik aşkına, derinliğime dalıp
yüzümden çıkan kâğıt, koparır kıyameti!*

*açıktır yüzüm benim, her fırçaya, her reнге,
özüm, -kök'ünden sokup- karanlıkları paklar!
hasretin ağlarını aşkla çeken ebrûzen,
çıkarmakta yüzümden-ne harika- şafaklar!*

Şiirde ilk dikkatimizi çeken ithaf mısrasıdır. Akay'ın, bu şiiri “yüzey şiir âşık-larına” ithaf etmiş olmasının iki yönü vardır: Birincisi bu şiirdeki kelime ve terimlerin sadece yüzeysel anlamlarına dikkat eden basit okura seslendiğini söylemeye çalışmaktadır. Bilindiği gibi yüzeysel anlam, kelime ve kavram-ların ilk akla gelen genel anlamıdır. Basit okur bu anlamla yetinen okurdur. Hâlbuki gerçek ve beklenen şiir okuru, kelimelerin derin anlamını da düşünen, tasavvufi ve fizik ötesi anlamlarını da göz önünde bulunduran ve hisseden bir insandır. İkinci olarak da ithaftaki “yüzey” ifadesi, ebru teknesini dolduran ve çeşitli karışımlardan oluşan sıvının yüzeyidir. Bu yüzey, çeşitli boyalar ve şekillerden oluşan yüzeydir. Böylece ebru teknesinin şiir gibi karmaşık bir gö-rüntüye sahip olan ve ancak kâğıtla birleştiği zaman anlaşılabilir olan “yü-zey” âşıklarına, yani “ebru sanatı ile uğraşanlara” ithaf niteliği taşımaktadır.

Birinci dördlükte şair, “yüzümden çekilen ebrularda hârika izler kalır”, “bir ebru teknesiyim, ebruzen, yüzümden çektiğine hayret eder ve yüzey derinli-ğimden tarifsiz gizler alır.” der.

İkinci dördlükte ebru teknesi adına konuşan şair, “kim bilir bu gizlerin derin yalnızlığını?”, “bir teknenin aşkını hangi ebruzen anlar?” ve “Geçen zamanın acısını ebru ateşle yüzü yananlar duyar mı?” gibi çeşitli sorular sorar.

Üçüncü dördlükte şair, “sakin derinliğimde neler saklı (olduğunu)” ve “boşlu-ğumda dönen kasırgaları”, “özümde kopan fırtınaları” kimler bilir?” diye sorar ve “ebruzen yüzümden çektiğine hayran kalır” diye ifade eder.

Dördüncü dördlükte ebruzen teknesi adına şair, “hangi nesne doldurur, yok-luğumun yerini?” diye sorar ve ayrıca “sayemde cansız boşluklar bile can bu-lurlar”, “nice yokluk evreni yüzümden yaratılır”, “ebrûzenler canlanır, bende huzur bulurlar” der.

Beşinci dördlükte “çok özel bir acıyla dolduğum günden beri”, “ebruzenlerin yüzlerini gördükçe coş”arım, “cümle âlem bilir ki, o sonsuz biçimleri, ebrûzen eli değil, öz boşluğum düzenler!”.

Altıncı dördlükte “tedbirli kimselerin ‘kök boya’ sandıkları sularımda gülerek sevinçle yüzer durur”, “onlar muhteşem şeyler benim gönül gözümde asla benden usandıkları görülmemiştir”.

Yedinci dörtlükte, “içime giren ne haberler gizlidir, görür, yumuşak kalpli yüzüm, içtenlik alâmeti”dir. “bir güzellik aşkına, derinliğime dalıp” yüzümden çıkan kâğıt, kıyameti koparır”

Sekizinci dörtlükte, “benim yüzüm her fırçaya, her renge açıktır.”, “ zm, -kök’nden sokup- karanlıkları paklar!”, “hasretin ağlarını aşkla çeken ebrûzen”, “yüzümden–ne harika- Şafaklar ıkarmakta”

Bu Şiirde “o sonsuz biçimleri, ebrûzen eli değil, öz boşluğum düzenler!” mısrasında olduğu gibi “görünenin ardındaki görünmeyen âlem”i anlatmaya çalıŐan bir Őairle karŐı karŐıyayız ve metafizik ögeler içeren bir Şiir okumaktayız. Őairin anlatmaya çalıŐtıĐı ebru teknesinde, “ne haberler gizlidir” ve onları ancak “içime giren görür”.

Bilindiği gibi su kendine çeker ve suyun kaldırma gücü vardır. Ayrıca ister deniz olsun ister bir teknenin içinde olsun, suya bakmanın bir cazibesi vardır.

Ebruzenin “teknenin yüzünden çektiklerine hayran kalır” mısrasındaki “ekmek” eyleminde tevriye olduğunu düŐürsek, burada aynı zamanda Şair, “insanın hayat boyunca çektikleri”ni de anlatmak ister gibidir. Bu bakış çerçevesinde bu Őiire “alegorik Şiir” de denilebilir.

Őiirin ithaf mısrasında “yüzey Şiir Őıklarına” seslenen Şair, aslında ebru teknesi çerçevesinde, insan olarak sanatçının kendi hayatını; sanat çabasını, diğer insanlarla iliŐkisini, çeşitli durumlar karŐısındaki tavrını anlatmaya çalıŐıyor diyebiliriz. Bir bakıma bu duruma edebî sanat olarak “açık istiare” de denilebilir. Sakin bir derinliğe sahip olan ebru teknesi, bakanda fırtınalar oluşturur. Şair, insan hayatında görülen zıtlıkları bu zlv ifadeyle anlatır.

Őimdi bu tevriyeden yola çıkarak, ebru teknesinin içine girelim ve Őairin “görünenin ardındaki görünmeyeni” anlamaya çalıŐalım. Eskilerin “mürekkep istiare” veya “temsil istiare”, Batılıların da “alegori” dedikleri bu ifade biçimini daha iyi gösterebilmek için bu Şiirde Őairin “teknenin içindekiler” ile söylemek istediği insani durum ve duyguları nasıl anlatmaya çalıŐtıĐını karŐılaŐtırmalı bir tablo Őeklinde gösterelim:

EBRU TEKNESİ	İNSANİ DURUM
“Suyum yüzünden çekilen ebrularda harika izler kalır.”	“bizi tanıyan, anlayan dostlardaki harika duygular”
“teknenin aşkını ve ondaki gizleri anlayanın lmaması”	“olayların ve yaŐantuların sırrını anlayanlarının olmamasından dolayı duyulan yalnızlık.”
“ebru teknesinin yüzeyindeki ateŐ”	“geçen zamanın acısı”
“ebru teknesindeki boşluklar”	“ebrudaki boŐluĐa bakan insanın içinde fırtınalar, kasırgalar oluŐması”

EBRU TEKNESİ	İNSANİ DURUM
“ebru teknesinin yüzü”	“bu boşluklara bakarak hayal kuran ebruzenin huzur bulması”
“ebru teknesindeki kök boyalar”	“gönül gözüyle bakınca muhteşem şeyler”
teknenin acıyla dolması	ebruzenlerin coşması
teknenin yumuşak kalpli yüzü	İçtenlik
teknenin derinliğinden kağıdın çıkması	Kıyamet koparmak
teknenin her fırçaya her renge açık yüzü	Tolerans, herkesi kucaklayıcı olmak, rahmet
karanlıkları kaplayan harika şafak	aydınlanma

Şiiri ilk okuduğumuzda, ilk aklımıza gelen sözlük anlamıdır. Bu anlamı bir meyvenin kabuğuna benzetebiliriz. Öte yandan bir edebî metinde sanatçının asıl “kastettiği”, bu meyvenin çekirdeği durumundaki görünür olmayan alegorik anlamıdır. Kısacası anlam (çekirdek), kalın bir kabuk altına gizlenmiştir. Şiiri-metni okuyanın bu anlamı yakalayabilmesi için Türkçe kelime bilgisi kadar ebru sanatına ilişkin terimleri de bilmesi gerekmektedir. Bu da bir kültür işidir. Ayrıca her sanat eseri, sanat eseri olmasının ötesinde, derin anlamlara açılan bir yapı oluşturur. O, sadece sanatkârın ve döneminin değil, kendi varlığının da sınırlarını aşan; genel anlamda insanın, özel anlamda bireyin özünden derin izler taşıyan, ruh katmanlarında dolaşan ve varoluş sebebini, kokusunu, rengini ve ötesini oradan alan, bu özün yansıttıklarıyla ezele ve ebede uzanan sırlı bir yolculuğun esrarlı bir unsurudur. Öze yaklaşabilmek, derin katmanlarda gizlenen izleri doğru okumakla mümkündür. O yüzden, sanatkârına olduğu kadar, eserin kendisine ve sezdirdiklerine de bu hassasiyetle yaklaşmak gerekir.

Görüldüğü üzere Akay’ın şiirleri de “kültür” şiirleridir. Yani, okurdan ciddi bir kültür, deneyim ve eserin ruhuna dâhil olmayı sağlayacak bir ön hazırlık isteyen şiirlerdir. Şair, bir yazısında şiiri şöyle tanımlar: “Şiir bir söz sanatı olmakla birlikte, bir davranış, bir tavır alış olarak, hattâ insanı kurtaran bir şey olarak da kabul edilmektedir. Ancak bu kurtuluş, hayatın dışına çıkarak değil, içine girerek, derûnî veya bâtınî bir seyirle gerçekleştirilmelidir. O, hayatın dışına atan bir esrar değildir. Günlük olanda yeni gerçeği, öte gerçeği ve gerçekliği aramayı, görmeyi, göstermeyi temin eden bir değerdir.” (Akay, 2006: 50, 51) Bu şiirinde şair, bir çeşit sanat aracı olan “ebru teknesi”nin bakış, duygu

ve algıları çerçevesinde insanın sanat oluşturma çabasını dile getirir. şair bu şiirinde ebru sanatına ait kavramlardan yararlanarak duygu, düşünce ve hayata ait gerçeklikleri anlatmaya çalışmıştır.

Kaynaklar

Akay, Hasan, *Ebru şiirleri*, İyi Adam Yayınları, İstanbul 2001.

Akay, Hasan, *şiir Alâmetleri*, 3F Yayınevi, İstanbul 2006.

Daşçıoğlu, Yılmaz, “Hasan Akay”, *Türk Edebiyatında İsimler Sözlüğü*, genel ađ: <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akay-hasan>)

şimşek, Rafet, “Hasan Akay’ın Âh Vakfı şiirini Metinlerarasılık Bağlamında Okumak”, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, İstanbul 2015, s. 224